

VALIDACIJA PLANOVA I PROGRAMA NASTAVE TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE

1. UVOD

Krajem prošlog stoljeća ostvaren je na Fakultetu za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu znanstveni projekt (Findak, V. 1995), koji je zbog svog nesvakidašnjeg značenja i opsega doveo do velikog broja znanstvenih radova (Findak, V. 1999), i knjige (Findak, V., D. Metikoš, M. Mraković, B. Neljak, F. Prot 1999). te jedne doktorske disertacije (Neljak B. 2002). Budući je njen naslov "**Validacija planova i programa nastave tjelesne i zdravstvene kulture**" tematski kompatibilan s glavnom temom ovog skupa, pristupilo se pisanju rada s ciljem da se široj javnosti obznane **osnovni rezultati istraživanja**.

Tako je cilj disertacije bio u **utvrđivanju hijerarhijske vrijednosti sadržaja nastave tjelesne i zdravstvene kulture učenika od prvog razreda osnovne do četvrtog razreda srednje škole u pretvorbi značajnijih osobina, sposobnosti i utiliteta**. Da bi se takav smisao istraživanja cjelovito provjerio trebalo je sastaviti dva skupa neovisnih varijabli, pri čemu se prvi sastojao od 768 prediktorskih, dok je drugi bio opisan s 13 kriterijskih varijabli. Prediktorski su skup tvorile **sve nastavne teme** navedene u planovima i programima tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja osnovnih i srednjih škola u posljednjih dvadeset godina, dok su kriterijske varijable bile određene kao **moгуći utjecaj nastavnih tema na promjene** koje se odnose na: korist za svakodnevni život, urgentne situacije i sportsku rekreaciju, razvoj mišićne mase i smanjvanje potkožnog masnog tkiva, te na razvoj brzine frekvencije pokreta, koordinacije, ravnoteže, eksplozivne snage, repetitivne snage, statičke snage, fleksibilnosti i aerobne izdržljivosti. Ovako postavljeno istraživanje omogućilo je slijedeći korak, a taj je bio da 20 profesora tjelesne i zdravstvene kulture s više od 15 godina radnog iskustva u struci, napravi ukupno 100 procjena nastavnog sadržaja iz nastavnih planova i programa ocjenjujući ih po Likertovovoj skali od 1 - 5.

2. RASPRAVA

Iz rezultata istraživanja može se zaključiti da svi nastavni sadržaji ili motorička znanja **imaju određeni potencijalni utjecaj** na antropološka obilježja i na utilitete. Pritom, svaki kompleksniji sadržaj potencijalno poprima veću vjerojatnost utjecaja na veći broj antropoloških obilježja i utiliteta, a vrijedi i suprotno. Pojedinačna analiza nastavnih sadržaja otkriva da oni **poprimaju različitu vrijednost** u odnosu na osobine, sposobnosti i utilitete, pa neki imaju veći utjecaj na osobine i sposobnosti, a neki na utilitete.

To potvrđuju vrijednosti skupne analize iz kojih se vidi je u svih 13 kriterijskih varijabli, prosječna ocjena veća od 3.0 svega u 72 nastavne teme. Ocjenu u rasponu između 2.99 i 2.50 dobilo je daljnjih 157 nastavnih tema, od kojih 214 tema bilježi utjecaj dva i više kriterija, a dalje 222 teme bilježe utjecaj samo jedne kriterijske varijable. Valja istaknuti da su u navedenim mogućim utjecajima, subsumirani i utjecaji iz prvonavedene skupine najviše ocjenjenih nastavnih tema. Preostalih 539 nastavnih tema, od ukupno 768 koliko ih ima u svim programima tjelesne i zdravstvene kulture, ocijenjeno prosječnom vrijednošću 2.49 i manjom. Zato se iz ovog dijela analize nastavnih sadržaja moglo nesporno uvidjeti:

- da nastavni sadržaji poprimaju **različit višestrani doprinos** sa stajališta promjena osobina, sposobnosti i rješavanja utiliteta. Pritom se razlikuju nastavne teme koje su uspješnije za

transformaciju utiliteta, od onih koje su uspješnije u pretvorbi motoričkih i funkcionalnih sposobnosti, i suprotno tome;

- da nastavni sadržaji imaju **različit pojedinačni doprinos** u promjeni osobina, sposobnosti i rješavanja utiliteta, što se vidjelo iz analize doprinosa svake kriterijske varijable objašnjavanju svake nastavne teme;
- da nastavni sadržaji **većeg višestranog doprinosa imaju istodobno i visoki pojedinačni utjecaj** na promjene osobina, sposobnosti i rješavanje utiliteta, a vrijedi i suprotno.

Ovi zaključci određuju nekoliko operativnih principa značajnih osobito u programiranju i realizaciji nastave tjelesne i zdravstvene kulture, a očituju se u tome da sada postoji znanstveno vrednovana materija koja pri izradi globalnih, operativnih i izvedbenih planova i programa nastave tjelesne i zdravstvene kulture omogućuje uvid u **objektivno određen doprinos svake pojedine nastavne teme ostvarivanju nekog cilja** Neljak, B. (1993). Sukladno tomu, kada je cilj nastave istodobno utjecati na veći broj osobina i sposobnosti te na utilitete, valja izabrati one nastavne sadržaje koji potiču ostvarivanje većeg broja ciljeva. Ako je pak cilj nastave tjelesne i zdravstvene kulture da se neko vrijeme dodatno utječe na neku pojedinačnu osobinu ili sposobnost, potrebno je izabrati one nastavne teme koje imaju najveći utjecaj na pojedine osobine, sposobnosti ili utilitet.

Rezultati daljnjih analiza svih programskih sadržaja od prvog razreda osnovne do četvrtog srednje škole ukazuju da oni sa stajališta promjena osobina, sposobnosti i rješavanja utiliteta zaista mogu ostvariti **neki minimalni broj maksimalno homogeniziranih skupina**. Pritom maksimalno homogenizirani sadržaji po svakom razredu ne mogu biti svrstani u više od dvije ili tri skupine sadržaja, jer se u suprotnom ne bi značajno razlikovale. Zato ne postoji nastavna tema **koja podjednako kvalitetno** utječe na transformaciju utiliteta, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti, pa se zato u osnovi one uvijek mogu svrstati u **informatičku** (utilitarni utjecaj) ili **energetsku** (antropološki utjecaj) skupinu programskih sadržaja nastave tjelesne i zdravstvene kulture.

Rezultatima ovog istraživanja mogla se obaviti i neizravna procjena preciznosti zadataka nastave tjelesne i zdravstvene kulture za pojedina razvojna razdoblja u dosadašnjim nastavnim planovima i programima. Zato su oni u ovom istraživanju podvrgnuti procjeni da bi se potvrdila ili negirala njihova opstojnost. U radu je zaključeno da rezultati vrjednovanja nastavnih tema **ne potvrđuju opstojnost većine ovako utvrđenih** ciljeva i zadataka nastave tjelesne i zdravstvene kulture u nastavnim planovima i programima tijekom posljednjih dvadesetak godina. U njima je od prvog razreda osnovne do posljednjeg razreda srednje škole evidentirano 55 različitih zadataka nastave tjelesne i zdravstvene kulture. Rezultati ovog istraživanja u **cijelosti** potvrđuju opstojnost samo 20 tako opisanih zadataka, dok ih se 13 potvrđuje **djelomično**. Uopće se **ne potvrđuje** 7 zadataka, a 15 zadataka nastave tjelesne i zdravstvene kulture **ne može** se potvrditi jer sadržajno nisu kompatibilni metodologiji ovog istraživanja. Ukupni nedostatak zadataka očituje se u **preopćenitom određenju**, što ne čudi jer su oni navedeni po razvojnim razdobljima koja se vremenski odnose na nekoliko godina. Zato bi valjalo učiniti napor i preciznije utvrditi ciljeve i zadatke **po svakom razredu**, po dobi i po spolu.

3. ZAKLJUČAK

Ova saznanja su značajna za programiranje nastavnog procesa, jer nude **bolji uvid u potencijalnu transformacijsku moć svake nastavne teme tijekom školovanja**, što je temelj za pouzdanije ostvarivanje rezultata nastave. Ove spoznaje povećavaju korištenje ionako ograničenog vremena za vježbanje u redovitom nastavnim procesu, pružaju veću preciznost u izboru sadržaja za rad u homogeniziranim skupinama, a vrijede i za sve izvannastavne i izvanškolske organizacijske oblike rada. Kako s druge strane, dobiveni rezultati omogućuju stručnjacima i znanstvenim djelatnicima **bolji uvid u kompleksite svakog sadržaja nastave**, oni se također mogu koristiti za **moгуće korekcije postojećih ili izradu novih** nastavnih planova i programa tjelesne i zdravstvene kulture.

4. LITERATURA

1. Findak, V., D. Metikoš, M. Mraković, B. Neljak, F. Prot (1999). *Motorička znanja*. Fakultet za fizičku kulturu, Zagreb, knjiga, str. 119.
2. Findak, V. (1995). *Ljudska motorička znanja, projekt* Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, broj 034-003, Fakultet za fizičku kulturu u Zagrebu.
3. Findak, V. (1999). *Ljudska motorička znanja, završno izvješće* u projektu Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, broj 034-003, Fakultet za fizičku kulturu u Zagrebu.
4. Neljak B. (2002). *Validacija planova i programa nastave tjelesne i zdravstvene kulture*. Disertacija, Kineziološki fakultet, Zagreb, str. 332.
5. Neljak, B. (1993). *Motorička znanja u funkciji dobi*. Kineziologija, Vol. 25, 1-2, str.141-143.